

Examensarbete
Hösten 2004

Freinetpedagogiken

-en pedagogik utan barn med läs- och skrivsvårigheter?

Handledare:
Lena Grollmuss

Författare:
Therese Håkansson
Evelina Lövquist

Freinetpedagogiken

- en pedagogik utan barn med läs- och skrivsvårigheter?

Abstract

Detta examensarbete har som syfte att besvara frågan hur synen på barnet inom Freinetpedagogiken ser ut när det gäller läs- och skrivsvårigheter. Vi börjar med att belysa den litteratur som finns skriven om Freinetpedagogiken men även den litteratur vi fått tillgå genom vår utbildning gällande svenskämnet. Då vi genom litteraturen om Freinetpedagogiken inte fann svar på våra frågor genomförde vi en kvalitativ undersökning med pedagoger ute på Freinetskolor i landet, genom intervju samt enkät. Underlaget i undersökningen blev tyvärr litet och undersökningen kan därför inte räknas som tillförlitlig. Huvudresultatet vi får är att det inom Freinetpedagogiken existerar barn med läs- och skrivproblem. Vi konstaterar att Freinetpedagogiken är en pedagogik med tron att alla kan lära fast olika.

Begrepp: Freinetpedagogik, alternativ pedagogik, Celestin Freinet, människosyn, Kooperativet arbetets pedagogik och läs och skrivsvårigheter

Innehåll	Sida
1. Inledning.....	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte	6
1.3 Arbetets upplägg.....	7
2. Litteraturgenomgång	8
2.1 Historisk tillbakablick	8
2.1.1 Freinetpedagogikens utveckling och utbredning.....	9
2.1.2 Kooperativet Arbetets Pedagogik/FIMEM.....	10
2.2 Svenskämnet inom Freinetpedagogiken	10
2.3 Freinets tankar	13
2.3.1 Beskrivning av utvalda konstanterna	13
2.3.2 Utvecklingsstadier enligt Freinet	14
2.3.3 Skolans miljö	14
2.3.4 I verkligheten	15
2.3.5 Teori och praktik.....	16
2.3.6 Undersökande verksamhet	17
2.3.7 Betyg	18
2.4 Teoretiska utgångspunkter.....	18
3. Empirisk del.....	21
3.1 Problemprecisering	21
3.2 Metodologiska utgångspunkter.....	21
3.2.1 Undersökningsgruppen.....	22
3.3 Uppläggning och genomförande.....	22
3.4 Redovisning av resultat.....	23
3.4.1 Intervju	23
3.4.2 Enkäter	26

4. Diskussion.....	30
---------------------------	-----------

4.1 Metoddiskussion	33
----------------------------------	-----------

Sammanfattning.....	33
----------------------------	-----------

Referenser	36
-------------------------	-----------

Bilagor

Bilaga 1 Konstanterna

Förord

Sitter nu här framför datorn och skriver de sista orden i detta examensarbete. Det har varit en intressant och lärorik resa och som vi nu i slutet kan se och känna har vidgat våra vyer. Vi vill tacka Margareta, Ann, Elisabeth, Ulf och Mats - Vi hade inte klarat det utan er!! Men även vår handledare Lena Grollmuss som gett oss många funderingar och nötter att knäcka.

Tack för trevlig resa!!
Evelina & Therese.

1. Inledning

Med följande citat från läroplanen vill vi inleda vårt examensarbete om Freinetpedagogiken:

Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den skall utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar (Lpo 94, under Rättigheter och skyldigheter s 21)

1.1 Bakgrund

Vi är två lärarstuderande som båda har valt detta yrke tack vare en önskan att dagligen få arbeta med människor. Nästan varje dag kan vi läsa om skolan i massmedia eller se ett reportage i TV. Det handlar då om den situation lärare och elever befinner sig i. Mobbning. Utanförskap. Utbrändhet. Ja listan kan göras lång. Det som fångat vår uppmärksamhet är den situation som elever i svårigheter befinner sig i och då främst de elever som har någon form av läs- och skrivproblem. När vi, av vår handledare på fältet, fick höra talas om Freinetpedagogiken så väcktes vår nyfikenhet hur man inom den pedagogiken ser på elever med läs- och skrivproblem. Denna pedagogik hade vi inte hört talas om tidigare och genom den litteratur fick vi bilden av att allt fungerade så bra och att elever i svårigheter inte finns.

1.2 Syfte

Vårt syfte med detta examensarbete är att få veta om hur synen på barnet inom Freinetpedagogiken ser ut när det gäller läs- och skrivsvårigheter.

1.3 Arbetets upplägg

Arbetets upplägg är sådant att det först finns en teoretisk- och sedan en empirisk del. I den teoretiska delen har vi valt att redogöra för Freinetpedagogikens grundare och dennes tankar. Vidare har vi velat ge en bild av hur arbetet kan te sig på en Freinetskola samt hur Vygotsky och Piaget ser på lärande. Eftersom det finns så många olika svårigheter ett barn kan hamna i har vi valt att lägga fokus på läs- och skrivsvårigheter. Inom den empiriska delens ramar har vi valt att lägga materialet från de intervjuer samt enkäter vi gjort med Freinetpedagoger, ute i landet.

2. Litteraturgenomgång

2.1 Historisk tillbakablick

Célestin Freinet är mannen som kom att leda Freinetrörelsen. Freinet är känd för arbetsbaserad inläring vilket innebär att eleverna gör det mesta själva, såsom undervisningsmaterial mm. (Norén 1996). Freinet föddes 1896 ovanför bergen i Nice på franska Rivieran. Som 18-åring kom Freinet att delta i Första världskriget. Åren innan kriget startade började Freinet på en lärarskola. Freinet hann även vikariera en tid i Nice, innan han drog ut i strid. Freinet befann sig inte många år i kriget, då hans ena lunga blev skadad (Isaksson 1996), vilket kom att påverka hans metod att undervisa (Andersson 2001, Isaksson 1996). Det råder olika uppgifter om Freinets skada i bröstet. Andersson (2001) påstår i sin bok att Freinet blev skjuten i ena lungan vilket ledde till att den opererades bort (Andersson 2001). Däremot har Isaksson skrivit om att det endast var så att Freinets lungkapacitet försämrades. Det alla källor dock är överens om är att Freinet blev så pass allvarligt skadad i kriget att han fick arbeta hårt under lång tid för att komma tillbaka till sitt vanliga liv igen (Andersson 2001, Isaksson 1996).

I Sydfrankrike där Freinet kom att undervisa var fattigdom och analfabetism ett stort problem. De böcker som fanns åtkomliga för undervisningen var enligt Andersson (2001), inte utformade på det viset att de fattiga eleverna kunde ha någon nytta av dem. Detta var en utav anledningarna till att Freinet började med sin pedagogik. Freinet kom underfund med att eleverna själva kunde skriva sina texter vilket senare resulterade i olika tidningar. Med andra ord sökte Freinet andra undervisningssätt som var mindre konventionella som han kunde använda i sitt yrke som lärare (Andersson 2001). Freinets nya pedagogik mötte stort motstånd. Motståndarna ansåg att Freinet saknade teoretiska grunder för sina idéer (Norén 1996).

Under andra världskriget blev Freinet satt i koncentrationsläger då han blivit stämplad som terroristledare. Freinet satt i läger under flera års tid men förflyttades mellan olika läger samtidigt som han ändå skrev några av sina mest berömda böcker, (Isaksson 1996) *Arbetets pedagogik (L'Éducation du travail)* och *Förnuftig psykologi i undervisningen (Essai de Psychologie Sensible appliqué de Éducation)* (Andersson 2001).

Någon som stöttade Célestin Freinet under denna tid var hans fru Elise. Makarna rörde sig i radikala och litterära kretsar. Det var även där de senare träffades år 1926. Elise var både konstnär och lärare. Hon växte upp i en aktiv och radikal lärarfamilj med många syskon. Elise kom att spela en mycket stor roll för Freinet, speciellt gällande utvecklingen av Freinetpedagogiken. Från 20-talet och fram till Freinets död var hans hustru med och deltog i allt Freinet gjorde. Det är därför mycket märkligt att det finns så lite skrivit om henne. Elise skrev boken *Freinet och Freinetrörelsens historia*. Det var Elise som låg bakom de vackra barnteckningarna i de olika tidningarna barnen producerade under parets tid. Elise såg till att bilden fick ett stort utrymme i Freinetpedagogiken. Vidare påpekar Elise att alla barn bör ha sitt alldeles egna rithäfte och att det inte ska finnas tillgång till något suddgummi medan rithäftet används. Möjlighet ska ges av läraren så att barnen kan rita under lektionerna, exempelvis när deras kamrater läser högt. Sedan är det av stor vikt att läraren pratar och frågar barnen om teckningarna, dock aldrig tillrättavisa tillvägagångssättet. År 1966 dog Célestin Freinet, men Elise verkade i mer än 20 år efter sin makes död i sann Freinetanda (Isaksson 1996).

2.1.1 Freinetpedagogikens utveckling och utbredning

Asta Håkansson var lärarinnan som tog Freinetpedagogiken till Sverige. Håkansson började brevväxla med en fransk kollega, vilket blev en nyckel till Europa. Genom sin brevvän fick Håkansson information om Freinetpedagogiken (Malmberg m.fl. 1981). Detta gjorde henne så intresserad att hon åkte till en kongress 1950 och fick där personligen träffa Freinet (Isaksson 1996). Freinet gjorde stort intryck och Håkansson fick med sig två stora tryckpressar hem något som idag har en central roll i Freinetpedagogiken (Malmberg m.fl. 1981).

Från 1949 ända till Håkanssons pension 1964, var hon den enda som jobbade med ett Freinetinspirerat arbetssätt i Sverige. Därefter startade Kooperativet Arbetets Pedagogik, (förkortat) KAP, 1976 där Håkansson blev den första medlemmen. Som medlem hjälpte hon till på många olika sätt för att föra Freinetpedagogikens utveckling i Sverige framåt. Detta har medfört att det idag finns 15 stycken skolor i Sverige som drivs i Freinet pedagogisk anda (Malmberg m.fl. 1981).

2.1.2 Kooperativet Arbetets Pedagogik/FIMEM

Kooperativet Arbetets Pedagogik heter idag FIMEM. 1995 bestod rörelsen utav 250 pedagoger. Rörelsen bygger på Freinets visioner om en demokratisk och kreativ skola. Freinetpedagoger har på bästa sätt arbetat med att utveckla Arbetets pedagogik, vilket Freinetpedagogiken även kallas. Detta har skett under många lov, helger och kvällar. FIMEM har en tidning som heter Kaprifol. Tidning har givits ut sex gånger om året (Nordheden 1995). ”Det lutar åt att KAP satsar på den nya nättidningen Kaparen” istället för att fortsätta trycka Kaprifol i pappersform (www.freinet.se). I tidningen kan man läsa om bl.a. olika tema. RIDEF- Rencontre International des Éducateurs Freinet, är en internationell träff för aktiva Freinetpedagoger, som har sammankomster vartannat år. Träffarna varar i 10 dagar, Freinetpedagogerna arbetar då i bl.a. workshops där de delar med sig av sin kunskap (Nordheden 1995).

2.2 Svenskämnet inom Freinetpedagogiken

Barnen måste vara medvetna om att det finns en mottagare i allt arbete de gör. Skriver barnen texter så blir mottagarna de som läser texterna. Finns det ingen verklig mottagare, blir mottagaren det skrivande barnet självt, detta var något som Freinet underströk. Freinet menade på att det var svårt att motivera barnen att renskriva en text, om det inte var för mottagarens skull. Motivationen är något som alltid måste finnas med, vad barnen än arbetar med. Även detta är något som Freinet framhåller i sina böcker. Under Freinets levnadstid men även som Nordheden (1995) skriver i sin bok om Freinetskolan Kastanjen, finns det barn som varken kan läsa eller skriva. Det berättas om hur de får plocka bokstäver som de sedan bekantar sig med genom tryckeriet de arbetar med (Nordheden 1995). ”Freinet menade att språket utvecklas bäst om eleverna får göra saker med sina händer samtidigt som språket lärs in” (Nordheden 1995 s 118).

Nordheden skriver i sin bok *Verkligheten som lärobok* att Freinetpedagogiken använder sig mycket av Sundblads olika läs- och skrivteorier. Det är mycket som Nordheden anser stämmer överens med Freinets tankar inom Sundblads och Allards forskning. Läsutvecklingschemat som både Sundblad och Allard varit med och arbetat fram tillsammans med Dominkovic, innebär att barnet ska få tid och möjlighet att utvecklas i sin läsförmåga. Både Allard och Sundblad betonar i ett antal böcker de skrivit tillsammans att det är mycket viktigt att vi som

pedagoger har stor kunskap gällande barns olika läs- och skrivinlärningar. Sundblad är mannen som skapat begreppet ”skriva, ett sätt att tänka”. Sundblad framhäver att det är viktigt att barnen skriver och läser texter som är meningsfulla för dem. Får barnen mycket läst hemma för sig sagor, berättelser m.m. underlättar det för barnen när de kommer till skolans värld (Nordheden 1995). Detta var något som även Freinet påpekade - högläsningens positiva roll för barn. Bjar och Liberg (2003) framhåller i *Barn utvecklar sitt språk* även de att högläsning ger barnet stora möjligheter till att lära känna skriftspråket och att barnet även kan utveckla förförståelse för hur berättelser och sagor är utformade (Bjar & Liberg 2003). Sundblad poängterar även att det är viktigt barn får helhetsbilden när de ska lära sig att läsa. Barnen ska inte behöva ljuda fram stavelserna i texterna, då texternas betydelse försvinner (Nordheden 1995). Om ett barn ska ha möjlighet att läsa svårare och längre ord är det av stor betydelse att orden ingår i deras vokabulär, och att barnet kan knyta an till orden. Barnet kan senare göra egna tolkningar utav orden, detta påvisar att läsningen inte är en avkodning utan en tolkning som barnen gör utifrån sitt egna verbala kunnande (Söderbergh 1999). Saknas helheten är det mycket sannolikt att lärandet misslyckas. Detaljer kan inte läras in om barnet inte har någon relation till det barnet lär sig (Marton & Booth 2000). Något som vi alla varit från första början är dyslektiska. Vid varje situation vuxen som barn ställs inför något som vi inte kan läsa blir vi dyslektiska. ”Botemedlet mot dyslexi är att läsa” (Smith 2000 s 194). Samtidigt finns det hjälpmedel för de barn som behöver det. Exempel är lättläst litteratur, talböcker, kassetböcker och talsyntes (Lundgren 2003).

Visserligen är det så att vissa barn uppfattar läsinlärningen som besvärligare än andra barn, men det finns inget skäl att tro att de lär sig på olika sätt- att läsning skulle vara skilda saker för dem – och att de därför skulle kräva olika typer av undervisning. (Smith 2000 s 193)

Motsatsen till Smith ger Alm, leg. Psykolog och doktorand vid institutionen för psykologi vid Uppsala universitet i artikeln *Svensk förvirring om dyslexi*. Alm säger i artikeln att det är allvarligt att blanda samman begreppen läs- och skrivsvårigheter samt dyslexi. Problemet blir att begreppen kräver olika åtgärder utefter vilka specifika svårigheter individen befinner sig i. Det kan handla om fonologiska brister, syn- och/eller hörselproblem, begåvningshandikapp eller exempelvis invandrabakgrund. Alm vill genom detta visa att man inte i undervisning kan möta alla på samma sätt eftersom svårigheterna skiljer sig åt (Alm 1997).

Ju tidigare ett barn med läs och skrivsvårigheter får den hjälp den behöver, desto bättre. Det är aldrig för sent att ge hjälp till någon som har dessa svårigheter. Först av allt före barnet får den hjälp det behöver måste en utredning göras. I den utredningen får man reda på exakt vad det är barnet behöver hjälp med och vilka dess starka sidor är, så att hjälpen kan bli individanpassad. Olika ledande dyslexiforskare runt om i världen är relativt ense om att dyslexi i grund och botten handlar om att det finns en speciell svaghet i antingen en eller flera såkallade kopplingsstationer i hjärnan. Dessa stationer har stor betydelse gällande stavning och läsning. Forskarna är ense om att detta är medfött, och att det inte påverkar intelligensen negativt (Ericson 2001). Behovet av kunskap om denna problematik, specialundervisning för barn med läs- och skrivsvårigheter har existerat det senaste seklet. De första lärarna i specialundervisning hade ingen utbildning utöver sin lärarutbildning. Behovet av kompetensutveckling kom snart och speciallärarutbildningen kom igång (Ericsson, red 1986)

Inom Freinetpedagogiken kan lärarna genom barnens arbete, exempelvis klasstidning, olika dokumentationer, besök, utställningar och musikalerna, se barnens kunskaper. Inom denna pedagogik ägnas inte mycket tid till prov och olika förhör. Det är genom alla dessa olika arbetssätt som stavning, läsning, lyssnandet mm. kommer in i undervisningen på ett naturligt sätt (Nordheden 2004).

”Vad barnet inte lär sig idag, i denna vecka eller ens i år kommer de att lära sig längre fram” (Freinet 1976 s 24). Här kan man genom detta citat se att elever som går i en Freinetskola, inte har tidspress på sig. Det finns ingen osynlig linje för t.ex. när ett barn ska ha lärt sig läsa. Det är ingen brådska om ett barn inte lär sig läsa och skriva det första året, inom freinetpedagogiken. Freinet skriver dock att detta är ett ideal, som det är långt kvar till (Freinet 1976). Bjar & Liberg (2003) har ett lite annorlunda synsätt. De menar på att det inte är några större problem för de flesta barn i en klass att lära sig läsa under sitt första skolår.

Söderbergh (1999) anser att skolan har monopol på barns läs- och skrivinläring. Föräldrar är rädda för att hindra andra viktiga stadier i sitt barns utveckling, därför är det inte många barn som kan läsa och/eller skriva när de kommer till skolan. Söderbergh poängterar att barn lär sig läsa och skriva själva. Är de i en omgivning där man läser och skriver mycket, ska man som förälder inte bli alltför förvånad om ens barn en dag kommer och säger att de antingen kan läsa eller skriva innan de börjat skolan. Detta sätt att se på lärande kallar Söderbergh informell undervisning (Söderbergh 1999).

En viktig del i ledet när eleven ska lära sig läsa och skriva speciellt inom Freinetpedagogiken är att varje barn får uttrycka sig fritt i bl.a. bild. När barnen sen börjar kunna skriva bör barnet ha en egen skrivbok. I skrivboken ska barnen få möjlighet att ”skriva vad de vill, när de vill och hur de vill” (Isaksson 1996 s 50) vilket handlar om det fria uttrycket som ofta nämns inom denna pedagogik. Den naturliga läsinläringens betydelse i Freinetpedagogiken innebär bl.a. att förskolebarnen i stort sett under hela tidens gång har möjlighet att fundera över hur deras talade ord hänger samman med de ord som de skrivit på tavlan (Isaksson 1996).

Enligt Ahlsén & Allwood (2002) är forskarna oeniga när det gäller läsforskningen huruvida läsmetoderna har olika vinningar. Större delen av forskarna är eniga om att det är tiden man lägger på skriftspråkliga aktiviteter som har den avgörande rollen för barn, när det gäller deras läs- och skrivutveckling. För att ett barn med läs- och skrivsvårigheter inte ska tappa motivationen är det viktigt att läraren tillgodoser barnets behov så att barnet blir motiverat till att läsa och skriva, att barnets vilja tydliggörs (Ahlsén & Allwood 2002). I *rutten, blodig och skön...* berättar Torbjörn Lundgren om hur han som dyslektiker för första gången tackvare egen motivation, orkade ta sig igenom en bok. Som ung hade Lundgren en idol –Bob Dylan och när kamraten berättade att just Bob Dylan tagit sitt namn efter författaren Dylan Thomas då kom motivationen och Lundgren läste plötsligt av Thomas böcker (Lundgren 2003a).

2.3 Freinets tankar

2.3.1 Beskrivning av de utvalda konstanterna

Inom Freinetpedagogiken finns 30 konstanter. Dessa konstanter berättar hur Freinet ansåg pedagogerna skulle se på barns utveckling och de metoder som skulle användas i skolan. Konstanterna var indelade i tre delar 1) Barnets natur, 2) Barnets reaktioner och 3) Undervisningsmetoderna. I följande text kommer vi att redogöra för ett antal av dessa konstanter vi finner passande för detta examensarbete. Vidare kan läsare av detta examensarbete finna samtliga konstanter i bilaga 1. Freinets första konstant lyder: ”Barn är av samma natur som den vuxne” (Freinet 1976 s162). I boken beskriver Freinet den första konstanten med att barnet är som ett ännu ej fullvuxet träd, som hämtar näring, växer och försvarar sig likadant som det vuxna trädet gör. Vidare menar Freinet att barnet därför lever,

handlar och reagerar efter samma principer som vuxna gör. Freinet uppmanar läsaren vidare att fråga sig själv innan denne dömer eller straffar ett barn: ”Om jag var i barnets ställe, hur skulle jag då reagera?” (Freinet 1976 s 162). Konstant nummer åtta handlar om att ingen människa tycker om att följa givna strukturer och uträtta handlingar som denne inte har något inflytande över. Författaren förklarar konstanten i sin bok med att det måste sättas stopp för alla mekaniska utantilläxor som barnet inte förstår, men även skrivningar som inte utgår från barnets värld. Slutligen vill vi visa i Freinets nummer elva. Denna konstant säger att man förvärvar kunskaper genom det trevande försöket och inte genom att läraren står och föreläser eller demonstrerar för barnet, såsom Freinet ansåg vara tillvägagångssättet i den traditionella skolan. Till denna konstant ger Freinet bilden av att i den traditionella skolan ges en förklaringen som eventuellt åtföljs av en demonstration men detta resulterar enligt Freinet bara i en ytlig och formell inläring. En inläring som varken är eller kommer att bli en del av barnets miljö och verklighet (Freinet 1976).

2.3.2 Utvecklingsstadier enligt Freinet

Freinet delade in barnets utveckling i tre olika stadier. Den första varade från födseln tills att barnet var ungefär två år och denna fas kallas det trevande undersökningens fas. Just detta – det trevande försöket är väldigt centralt inom Freinetpedagogiken (Freinet 1976). Därför väljer vi att inte gå närmre in på de följande stadierna kallade, installeringsfasen och arbetsfasen. Freinet poängterar att övergången mellan faserna sker olika för olika barn (Freinet 1976).

2.3.3 Skolans miljö

Freinet var även noga med hur stimulerande miljön var där barnet vistades. Det skulle exempelvis helst finnas träd att klättra i, vatten att experimentera med och bada i och mark att odla. Freinet ville att barnen skulle ha möjlighet att vistas i en miljö som stimulerade deras fantasi (Freinet 1976). Detta skriver även Nordheden om, där hon nämner i boken att Skolverket för ett antal år sedan erbjöd alla svenska skolor att söka pengar för att göra skolgården till en bättre miljö (Nordheden 2004). Freinet är detaljerad i sin beskrivning av hur det bästa klassrummet är möblerat. Allt från att eleverna ska ha arbetsbord och fack på

väggarna där de kan förvara sina böcker, till att vägen fram till facken vara fri så att barnet kan ta sig dit utan att störa kamraterna (Freinet 1976).

2.3.4 I verkligheten

I boken *En bok om arbetets pedagogik* (Malmberg m.fl. 1981), kan man läsa att Freinet menade att en skola inte kan existera i ett lufttomt rum. Skolan behöver samhället, och hela Freinetpedagogiken bygger egentligen på detta faktum (Malmberg m.fl. 1981). I Freinets egen bok kan man läsa om att Freinet och hans elever skrev en skoltidning utifrån barnens verklighet och frågor. Freinets tanke var att folkets skola inte kunde existera utan samhället. Därigenom fick eleverna gå ut i verkligheten för att intervjua och ta reda på saker som de sedan skrev om i skoltidningen, som sedan slutligen trycktes. Genom att utgå från elevernas verklighet och låta barnen själva ställa frågorna så infriar Freinet den sjätte konstanten vilken lyder:

Ingen tycker om att vara tvungen att utföra ett bestämt arbete, även om han inte har något särskilt emot detta arbete. Det är tvånget som verkar förlamande. (Freinet 1976 s 170).

På Freinetskolan Kastanjen arbetas det med formen temaarbete. Dessa temaarbeten rör alla barn från ettåringarna till sextonåringarna. För att bestämma vilket tema barnen ska arbeta med får alla barn komma med förslag. De äldre barnen hjälper sedan till att sortera in förslagen under rubriker så att inget av förslagen tas bort. Varje år hinner de med fyra teman och förslagen får plats under någon av rubrikerna under året. Innehållet i temaarbetena får inte vara utan koppling till läroplanen så i slutändan hjälper årskurs åtta till med att kontrollera så att innehållet finns med i uppnåendemålen ända upp till årskurs nio (Nordheden 1995).

Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar (Lpo 94 under Rättigheter och skyldigheter s 21).

Nordheden skriver även om korrespondensens viktiga del i Freinetpedagogiken. Från första början var det Freinets egna klasser som brevväxlade. Nu för tiden är detta vardag på många Freinetskolor. Vidare skrivs det i boken att korrespondensen är ett bra sätt att få förståelse för verkligheten på en annan geografisk plats. Det berättas i boken om att en sjätteklass skrev ”To

a school somewhere in Great Britain” på ett kuvert och skickade iväg. Senare kom svar från två barn i England vilket mynnade ut i brevväxling. I boken berättas även om brevväxling inom landet för att stärka elevernas kunskaper om sitt land. I invandrartäta områden kan detta vara ett bra sätt då dessa barn kanske aldrig lämnat sin stad (Nordheden 1995). Det har även stor betydelse för barnens utveckling av språket som sådant, när det kommer till användandet av brevform. Om barnet får utgå i sitt skrivande från egna erfarenheter blir det som ett stöd i de texter de ska skapa vilket bidrar till att uppgiften blir ännu mer lustfylld (Bjar & Liberg 2003).

2.3.5 Teori och praktik

I Freinetpedagogiken går praktik och teori hand i hand. Pedagogiken kallas även Arbetets pedagogik och det genomsyrar dess helhet. Om den vuxne visar att hon är sysselsatt med sin arbetsuppgift och barnen känner att de är en del i helheten –att de behövs, då arbetar de bra. Om den vuxne däremot står och tittar på då övergår barnens arbete till lek. Barnen växer av ansvar (Nordheden1995). Freinet skriver i konstant nr. 10 del tre, att det är arbetet och inte leken som är det naturliga för barnet (Freinet 1976). På Barnstugan Målaren i Stockholm är barnen indelade i så kallade arbetsgrupper. En av grupperna ansvarar för maten. I detta ingår att se till att ingredienserna finns hemma tills att maten ska lagas. Barnen får då tillsammans med någon av de vuxna handla och sedan hjälps alla åt med matlagningen. Alla barn är i olika åldrar och får arbetsuppgifter som passar dem. De minsta kan bidra med att smaka av maten och undersöka redskapen. De äldre barnen kan skära, hacka och lägga upp maten. Även i denna bok, *En bok om arbetets pedagogik*, tas upp att så länge alla har uppgifter så fungerar arbetet. Om de är för många i köket så förvandlas arbetet till lek. Andra arbetsuppgifter utöver matlagningen kan vara att sopa golv, rensa bland ogräs, matsalsansvar m.m. I samma bok tas även upp att arbetet inte alltid flyter. Det beror givetvis på klimatet i gruppen etc. Här menar författarna att i de stunderna får man hämta styrka ur de stunder då arbetet fungerat. Att prata och sjunga tillsammans medan man arbetar gör arbetet (Malmberg m.fl. 1981). Freinet förespråkade att om en människa verkligen ska lära sig på djupet måste vi inse att teori och praktik hänger ihop med varandra. Detta gör att den traditionella skolan var till fördel för de elever som hade för vana att argumentera och använda ordets kraft. De elever som däremot kom från hem som hade kunskap i att arbeta praktiskt -de blev utsatta för en orättvis skola.

Freinet menade att om barn fick arbeta med teori och praktik tillsammans under de första tio skolåren, fick de barn som ville utveckla sig inom det teoretiska arbetet senare i livet lättare att koppla teori till praktik. Freinet arbetade mycket med tryckpressen och där kopplades teorin genom boktryckarkonsten till det praktiska arbetet i själva tryckandet. Freinet ansåg att teorierna inte existerade utan verkligheten men att verkligheten existerade utan teorierna (Norén & Westin 1996).

2.3.6 Undersökande verksamhet

Freinet lät sina elever gå ut i bygden och ta reda på det de undrade över. I dagens Freinetskolor använder man sig även av att ta in personer som kan berätta så att eleverna får en bild utifrån. På vissa platser kan skolan ligga avsides och då kan det vara svårt att ta sig ut själva, då är den inbjudande verksamheten bra att använda sig av. Dessutom har ofta föräldrarna i klassen olika livsöden som kan engagera och motivera barnen i klassen. I dagens samhälle finns oftast flera nationaliteter representerade i skolan. Nordheden (2004) berättar om ett projekt som drogs igång i en utav hennes äldre årskurser. Barnen fick lyssna till föräldrars livsöden från olika länder, och sedan fördjupa sina kunskaper i ett land. Barnen fick utgå från frågeställningarna: "Hur styrs landet? Hur långt har man kommit i den demokratiska processen? Vilken politisk historia har landet?" Vidare bjöds en man in från Chile vars far förts bort och torterats till döds av kuppmakarna 1973. Mannen fick berätta vad som hänt hans far för att barnen skulle få förståelse för att demokrati inte är en självklarhet världen över. Projektet följdes upp genom att ordna en hearing för alla kamraterna på skolan och slutligen skrevs det om projektet i skoltidningen (Nordheden 2004). Andra sätt att plocka in verkligheten i verksamheten på ett mycket enkelt sätt är exempelvis när man sjunger sånger med barnen. Det breddar och är roligt att sjunga sånger från kompisens hemland. Detta arbetade man med på Barnstugan Målaren i Stockholm då man hade spansktalande barn (Malmberg m.fl. 1981).

2.3.7 Betyg

Konstant 19 berättar för oss att betyg aldrig är rätt (Se bilaga 1). Freinet menar att det är svårt att bedöma rättvist och därför är betyg av ondo. Vidare trycker författaren på att föräldrar är positiva till betyg så att de kan bestraffa omotiverade barn (Freinet 1976).

En som verkligen vet vad freinetpedagogiken handlar om är som vi tidigare nämnde Asta Håkansson. Nordheden berättar i sin senaste bok om hur denna kvinna verkligen avskydde att sätta betyg på barnen. Efter att ha arbetat med att hjälpa barnen och att de hjälpte varandra så skulle Asta sätta betyg på dem. Plötsligt skulle barnen delas in i duktiga och mindre duktiga. Frågan som återkommer i litteraturen är huruvida det finns någon lärare som vågar säga att denne sätter rättvisa betyg. Ett exempel som tas upp i sammanhanget är hur betygen kan störa skolans välmening. En lärare skulle bära ut ett antal kartonger till bilen och frågade några av hennes elever om hjälp. Som svar får läraren av en av pojkarna att han inte orkar. Därefter rycker pojken till och undrar om det kommer på hans betyg. Betyder betyg kunskap? I litteraturen ställs frågan om det spelar roll för föräldrar att forskare visar att man lär bättre om man valt ämnet själv, ställt frågorna och arbetat för att visa sina kunskaper. På så sätt att andra kan dra nytta av ens arbete. Undran rör även om det inte spelar någon roll att man valt arbetsätt som gör att alla är delaktiga. När det sedan kommer till arbetslivet -hur förklaras det faktum att examina sällan nämns i platsannonser? Det som eftertraktas i dagens samhälle är däremot förmågan att kunna samarbeta, vara lyhörd och kreativ samt se lösningar m.m. (Nordheden 2004). Vidare kommer vi att ta upp betygen inom Freinetskolan i emperidelen.

2.4 Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att titta på Vygotsky och Piaget men även kort på Skinner som en annan riktning till de förstnämnda, samtidigt kommer vi koppla till Freinet och hans tankar. *Lev Semenovich Vygotsky* (1896-1934) från Ryssland var samtida med *Jean Piaget* (1896-1980) från Schweiz. Det som för dem båda samman i deras teorier var deras tanke om vikten av förståelse för hur människan lär. Deras kunskapssyn handlar om att starta med helheten och sedan gå mot delarna. Vi kan förenkla det genom att säga att efter en fråga ställts så strålar alla människans kunskaper samman. Genom språk, kunskaper och erfarenheter kommer det till sist ett svar.

Samtidigt vill vi poängtera att dessa två teorier har skillnader vilka vi tar upp senare i texten. Piaget och Vygotskys kontrast finns i en tredje pedagog vilken föddes lite senare nämligen *Burrhus F. Skinner* (Maltén 1995). Skinner levde mellan år 1904-1990 (Säljö 2000), och denne man står för behaviorismen. Dennes kunskapssyn handlar om att starten tas vid delarna och sedan för samman dem till en helhet i motsats till den syn som vi tog upp tidigare att Vygotsky och Piaget stod bakom. Skinner skapade den så kallade Programmerade inlärningen vilket bestod av självinstruerande material. När barnet klarade sin uppgift fick barnet fortsätta i annat fall fick barnet gå tillbaka och försöka igen (Maltén 1995).

För att återgå till de två förstnämnda –Piaget och Vygotsky. Sett utifrån de teoretiska riktningarna tillhör Piaget kognitivismen och Vygotsky representerar det sociokulturella perspektivet. Kognitivismen handlar om att lärande kommer inifrån. Detta är något stort inom kognitivismen eftersom man gärna här fokuserar på tänkandet, intellektet hamnar här främst. Detta satt mot att sociokulturen handlar om hur lärande sker i samspel med andra. Piaget ville inte gärna tala om att han var en utvecklingspsykolog eller pedagog utan att hans intresse fanns i hur kunskaper bildas. Piagets tankar rörande lärande representeras av ord som: upptäcka saker på egen hand genom att vara aktiva, styrda av sin egen nyfikenhet, laborativt arbete och förståelse för det man gör. Detta i motsats till lärande styrt av en mycket muntlig vuxen som motverkar barnens spontana aktiviteter. Det optimala sättet att förvärva kunskap enligt Freinet är genom det trevande försöket, vilket är ett naturligt och universellt förfarande sett genom konstant nummer 11 (Freinet 1976). I kognitivismen som i detta fall representeras av Piaget, utgår man från att barnet upptäcker världen utifrån sig själv såsom en på så sätt egocentrisk person. Detta går emot det sociokulturella perspektivet som Vygotsky representerar. Vygotsky menar att människan från sin födsel tar del av omvärlden och lär utifrån det. Freinets tankar gällande detta handlar om att gå ut och ta del av världen (Freinet 1976). Inom det sociokulturella perspektivet utgör kommunikationen en fullt väsentlig del då den är länken från barnet till omgivningen. Även Freinet trycker på vikten av kommunikation och korrespondensen (Andersson 2001). Roger Säljö författare till boken *Lärande i praktiken*, skriver om hur man i Piagets anda kan se exempel från skolan. En skola där elever självstyr skapar lärande och där läraren inte ingriper. Detta jämfört med Vygotskys perspektiv, där människan lär genom omvärlden. I detta fall tar Säljö (2000) som exempel att elever sett ur ett sociokulturellt perspektiv skulle ha svårigheter att upptäcka de abstrakta kunskaper som finns lagrade i exempelvis vetenskaplig kunskap. Vidare skriver Säljö att:

Kunskaperna finns inte hos objekten eller händelserna i sig, utan i våra beskrivningar och analyser –det vill säga i våra diskurser om dem. Och de är inte så lätta att upptäcka på egen hand. (Säljö s 63)

Piaget hade tron att varje gång en vuxen uttalade en kunskap till ett barn som barnet själv kunnat upptäcka, tar den vuxne bort en del av barnets förståelse för kunskapen. Detta blir Vygotskys motsats. Den sistnämnde menar att barnen till en början är mycket beroende av den vuxne och omvärlden. I lekar med den vuxne lär sig barnet exempelvis grundläggande saker som regler för turtagning och grundläggande samspelsregler. Genom andra människor får barnet verktygen att möta världen –med egentligt lånade verktyg. Inom den piagetanska kognitivismen menar man att barnet bara tar till sig de delar av språket som stämmer med våra kognitiva strukturer. Att barnet från en början använder språket utifrån sina egna föreställningar genom sitt egocentrerade sätt, till att bli ett sätt att kommunicera med andra människor (Säljö 2000).

3. Empirisk del

3.1 Problemprecisering

Barn i svårigheter är ett begrepp som det skrivits mycket om i litteraturen. Att vara ett barn i svårigheter kan handla om att ha medfödda funktionshinder men det kan också handla om att vara i tillfälliga svårigheter. Den sociala och/eller den emotionella situationen runt barnet kan behöva stöd. I vårt arbete vill vi undersöka barn i svårigheter när det gäller läs- och skrivproblematiken eftersom vårt intresse är just det svenska språket. Att vi vill koppla det till Freinetpedagogiken beror på att ingenstans i litteraturen har vi funnit den kopplingen. Vårt nyvunna intresse för denna pedagogik och vårt stora intresse att kunna hjälpa elever som har problem med läs- och skrivproblem har gjort att vi i vår litteraturgenomgång sökt men inte funnit något om denna koppling. Vår problemprecisering blir därför:

Hur ser synen på barnet inom Freinetpedagogiken ut när det gäller de barn som är i svårigheter gällande läsning och skrivning?

3.2 Metodologiska utgångspunkter

Efter att ha studerat det Patel och Davidsson (2003) skriver valde vi att skapa en intervju med låg grad av både standardisering samt strukturering. Detta för att intervjupersonerna skulle svara utförligt och att intervjufrågorna skulle passa in i sammanhanget. Vidare gällande enkäterna valde vi hög standardisering samt låg strukturering. Här fick enkätpersonerna samma frågor i samma ordning, då vi ville kunna generalisera och jämföra. Både intervju och enkät faller inom ramen för kvalitativa undersökningar (Patel & Davidsson 2003). När det gäller de etiska överväganden vi har gjort, har vi följt vetenskapsrådets fyra olika krav. Vilka är följande; Informationskravet, konfidentiellkravet, nyttjandekravet och samtyckeskravet (<http://www.vr.se/filesserver/index.asp?fil=PGGI00Q7936D>). Vi har valt att göra undersökningen konfidentiell, med hänsyn till intervjupersonernas integritet. Även för att vi ska kunna påminna den berörda intervjupersonens uteblivna svar. Anledningen till att vi gjort

dessa val gällande intervju och enkät, är att vi hade tron att detta arbetssätt skulle tillföra oss mest till vårt arbete.

3.2.1 Undersökningsgruppen

Som del i vårt sökande efter svar på vår problemprecisering valde vi att göra en intervju med två personer som arbetar på en Freinetskola här i Sverige. De personer vi intervjuade arbetade som speciallärare, respektive lärare i klasserna. Vidare bestämde vi oss för att göra en enkätundersökning. Enkäten mejlades ut till nio yrkesverksamma Freinetpedagoger. Underlaget består endast av två rektorer och en lärare på olika Freinetskolor ute i landet som vi fått kontakt med under resans gång via telefon. Vi valde personer i varierande åldrar som arbetar på stadierna mellan årskurs ett till nio.

3.3 Uppläggning och genomförande

Vår första kontakt med skolorna fick vi genom FIMEM: s hemsida. Med hemsidan som utgångspunkt fick vi telefonkontakt med rektorer, specialpedagoger och lärare ute på Freinetskolor i landet. Slutligen kom vi i kontakt med de två intervjupersoner som vi hädanefter kommer att benämna som A och B. Vi tog kontakt med A under de första veckorna av terminen och bestämde datum för intervjun. Före utsatt datum mejlade vi frågorna så att A och B skulle få tid att ta del av dem. Vid intervjutillfället fick vi möjlighet att se lokalerna. Själva intervjun var mycket avslappnad med många skratt även om bandspelaren fanns med. Innan intervjun gjordes det klart med A och B att intervjun är helt konfidentiell. Gällande bearbetningen av intervjun har vi gått till väga som så, att vi skrev ut hela intervjun från kassetten till pappersform som stöd för våra anteckningar. Vidare har vi valt att göra ett urval av de frågor som är av värde för detta examensarbete. De frågor vi valt att bortse från var av eget intresse för vår helhet inför skrivandet. Vi anser inte dessa frågor vara av intresse för själva examensarbetet, då det blev en del frågor som berörde andra områden inom Freinetpedagogiken än det vi valt att fokusera på.

Enkätpersonerna fick vi genom telefonkontakt med olika Freinetskolor. I några fall hänvisade rektorer oss till lärare. Vid denna kontakt berättade vi kort om vårt examensarbete samt om frågorna. Gällande bearbetningen av enkäterna tog vi en fråga i taget och läste respektive enkätpersons svar för att bilda oss en överskådlig uppfattning. Hädanefter kommer enkätpersonerna att benämnas som C, D och E.

3.4 Redovisning av resultat

I följande redovisning av resultat kommer vi att efter varje fråga och svar skriva en kort kommentar.

3.4.1 Intervju

Hur kom ni i kontakt med freinetpedagogiken?

Både A och B kom i kontakt med Freinetpedagogiken genom inspirerande omgivning. A fick låna en bok av specialläraren på den skola där A arbetade vid den tidpunkten. B gjorde en praktik under utbildningen och kom där i kontakt med Freinetpedagogiken. Det både A och B berättar om är att när de fann Freinets tankar då var det som att A och B:s tankar fanns på pränt: ” Jag bara kände att allting föll på plats och kände att det är ju så här man vill jobba. Det är det här som är skolan” (citerat B). De vittnar båda om att det stod i böckerna att man enligt Freinet skulle bedriva undervisning precis så som A och B kämpade för: ”Det är ju klart att så här ska det ju vara, det är ju så här det är så här jag har försökt att vara och jobba och så finns det här på pränt” (citerat A). Vidare har båda gått utbildningar inom Freinetpedagogiken och vittnar om den oerhörda inspiration kurser, träffar och workshops ger.

Kommentar: båda intervjupersonerna beskriver en känsla av att fått sina tankar om skolan på pränt i mötet med litteratur om freinetpedagogiken.

Finns det någon osynlig gräns för när barnet ska klara läsningen?

Genom både A och B får vi veta att barnet får sin tid. Som lärare kan man ha "is i magen" (citerat A), och invänta eftersom grupperna är små och översikten god. B menar att man ser relativt snabbt om ett barn inte är på gång i sitt läsande och skrivande. Då är det viktigt att motivationen infinner sig och att barnet förstår att detta är en kunskap för livet. B poängterar även att det bland vuxna är så att vissa är långsammare läsare än andra. "Jag hade en gång en elev som absolut inte ville läsa. Men han var väldigt duktig på matematik, så när lästalen kom i slutet av tvåan så läste han det"(citerat A). Det gäller enligt A att inte stressa barnet utan istället uppmuntra. Uppmuntran är något A tycker att Freinetpedagoger är bra på.

Kommentar: I detta svar finner vi att små elevgrupper gör att läraren kan ha lugnet att ge eleverna tid. Men även att intresset för det eleven arbetar med är viktigt.

Hur lägger ni upp läs- och skrivundervisningen för barnen?

B poängterar hur viktigt det är att få eleverna att förstå nyttan med att kunna läsa och skriva. Om ett barn exempelvis missat något så poängteras det hur bra det är att det finns nedskrivet någonstans. Detta så att de kan ta reda på vad barnet missat i efterhand. Hela tiden ligger utgångspunkten hos eleven. Om ett barn är intresserat av spöken så letar man upp böcker om spöken, så att det barnet får sitt intresse tillgodosett samtidigt som barnet tränar sin läsning. B berättar att de fotograferar mycket med kamera och vid dessa tillfälle skriver något av barnen vad som finns med på bilderna. Genom detta glömmar man inte, samtidigt som nyttan återspeglas.

Kommentar: Genom svaret får vi veta att förståelsen för nyttan med det barnen läser och skriver måste finnas. Samt att utgångspunkten för arbetet finns i barnens värld och intresse.

I litteratur fann vi aldrig något om barn i svårigheter, vi undrar om det inte finns barn i svårigheter inom Freinetpedagogiken...

B förklarar frågan med att man inom Freinetpedagogiken inte sorterar barnen så mycket. Att barnen känner inspiration genom att det de gör alltid har en mottagare. Det barnen gör är på allvar och det skapar motivation. "[...] och då se det meningsfulla för att de ska kunna hoppa på tåget och säga att - Det här vill jag". A knyter an med att de vill se det goda, inte lägga fokus på de saker barnen är sämre på.

Kommentar: Att ha en mottagare gör att arbetet känns meningsfullt. Viktigt är även att läraren ser till barnets goda sidor ej det som barnen är mindre duktiga på.

Hur arbetar Freinetskolan med elever i behov av särskilt stöd?

"Vi arbetar nog med de eleverna som vilken skola som helst skulle göra. Vi kanske inte är så snabba med att diagnostisera och testa, testa, testa" (citerat A). A berättar om att de självklart diagnostiserar barn men att de försöker se utan att testa. Om en lärare har erfarenhet och som på Freinetskolan möjligheten till en relativt liten klass, kan läraren själv få en god överblick över vilka barn som är i behov av särskilt stöd.

De elever som har *särskilda* (vår anmärkning) behov, har det inom Freinetpedagogiken också och de ska ha sitt också. Det var egentligen, mitt problem i början också eftersom jag innerst inne är så enormt Freinetisk så tänkte jag att om jag nu ska arbeta som speciallärare, då kan jag ju inte vara så Freinetpedagogisk. Det var svårt första året. Men sedan tänkte jag att det är inte pedagogiken som får stå överst här utan det måste få vara eleven (citerat A)

När ett barn är i behov av stöd börjar det oftast med att A kommer in i klassen och ger det enskilda barnet hjälp. Vidare ger A barnet valet att bestämma om denne vill ta emot hjälpen i klassrummet eller på A:s rum om det finns behov för detta. Vanligen beslutar barnet sig för att ta emot hjälpen i A:s rum. Vi fick vidare förklarat för oss genom A:s erfarenhet, att en del barn behöver mer lugn och ro omkring sig. En del barn kan behöva lyssna på särskild musik och det blir svårt för A att åstadkomma i klassrummet, utan att störa barnets kamrater.

Kommentar: Genom svaret får vi att de inom Freinetpedagogiken inte testar och diagnostiserar direkt utan de ger barnet tid. Viktigt är även att se till barnets behov i skolan och försöka tillgodose dem.

Vad händer med de barn som inte klarar av att ta eget ansvar?

A berättar gällande denna frågan om hur man som lärare kan hjälpa de barn som inte klarar av att ta eget ansvar. Eftersom barnen själva styr upp sin veckoplanering kan en del barn komma i kläm. Det är de barn som inte klarar av denna självtändiga typ av arbete. Då kan läraren sitta ner med det enskilda barnet och planera kanske bara för dagen. Barnet är med och bestämmer ordningen på det som ska göras, men ramarna är tydliga.

Kommentar: Det är viktigt att alla barn får känna sig delaktiga. Behöver barnet mer stöd så får den det, men även att planeringen läggs på barnets nivå.

Går barnen om?

”Visst händer det att barnen går om men vi mäter inte dem om ett år eller halvår. Barn måste få utvecklas och där tycker jag att Freinet är tydlig”(citerat B). B berättar om hur vissa barn stadigt går uppåt i kunskapstrappan medan andra står till synes still för att sedan plötsligt ta kliv upp. A inflikar vikten av att man aldrig låter barnen göra saker som de inte är redo för. Alla är inte redo för samma kunskap vid samma tidpunkt. Det kan bli ett problem om man tvingar ett osäkert och labilt barn, som A säger så kan detta barn då ”flippa”(citerat A).

Kommentar: Alla är olika och har kommit olika långt i sin utveckling, därför kan man ej tvinga dem arbeta på samma nivå.

Betygsättning ?

När det kommer till betygsättning svarar A med att Freinetskolan står under samma läroplan och betygssystem som den kommunala skolan.

Kommentar: Intervjupersonerna arbetar inte i de högre årskurserna där betyg sätts, därav deras korta svar.

3.4.2 Enkäter

Vad var det som gjorde att du ville börja arbeta med Freinetpedagogiken?

Vilka är de största skillnaderna mot den kommunala skolan som du ser?

Både C, D och E berättar om sin tanke hur viktigt det är att handens arbete förknippas med intellektet. C och D skriver båda om att deras egna tankar stämde så väl med Freinets. Vidare tar även C upp hur viktig den demokratiska uppfostran är, vilket barnen får naturligt genom Freinetpedagogiken: ” Särskilt viktigt tycker jag det är att dagens skola skapar morgondagens samhälle, den demokratiska fostran är jätteviktig just därför” (citerat C).

Kommentar: Enkätpersonerna trycker på att det praktiska arbetet förknippas med det teoretiska. Även här får vi svaret att Freinetpedagogikens tankar stämde väl överens med enkätpersonernas. Den demokratiska fostran är viktig.

I böckerna om freinetpedagogiken står det sällan/aldrig något om barn med svårigheter.

Med svårigheter menar vi barn med medfödda svårigheter och brist på motivation.

Hur kan det vara såhär? Vad är det som gör detta?

Barnen kommer till oss som de är, det är inget vi behöver extra poängtera som annorlunda eller inte. Vi satsar istället på att utveckla dem från den nivå de är. Om de har en diagnos eller inte är egentligen ointressant. Vi utgår från att alla barn kan lära sig (citerat C)

Det som genomsyrar C, D och E:s svar är att man inom Freinetpedagogiken ser till det positiva. D uttrycker att det ofta handlar om att läraren inte kan få fram sitt budskap till barnen vad det är som är viktigt med just den kunskapen, detta ger som resultat ofta omotiverade barn. Tron på människan, lusten att lära och som E poängterar självförtroendet är viktiga delar i skolan. D berättar om hur utländska Freinetpedagoger inte kan förstå den

svenska fixeringen vid problem. E trycker på att inom Freinetpedagogiken varvas praktiska kunskaper med de teoretiska, vilket gör att det inte fastnar inom teorin. Slutligen ger D oss en tankemodell de brukar använda sig av:

”Kontakt - Trygghet - Medvetenhet - Delaktighet - Utveckling” (citerat D).

Kommentar: som Freinetpedagog tar man barnet där de befinner sig och arbetar med att utveckla utefter det. Vikten av att teori kopplas till praktik poängteras även här.

Hur är ert arbete upplagt på skolan sett ur Freinets vinkel?

Något E poängterar är att de har mindre grupper där de har möjlighet att ge mycket positiv respons genom dessa mindre grupper blir barnen sedda och bekräftade på ett bra sätt. På E:s skola arbetar barnen mycket det egna uttrycket där det finns avsatt många pass för just detta syfte. C berättar även om feedback och olika utvärderingar exempelvis av det sociala klimatet osv. Men även om det tematiska arbetssättet som används över lång tid. C och D hänvisar vidare till skolornas hemsidor. På dessa sidor berättas om samarbete med företag där barnen kan ställa ut sina alster. Det poängteras tyngden i att förstå nyttan i det barnet gör, men även att barnens teoretiska kunskaper kopplas till verkligheten.

Kommentar: Bekräftelse och feedback är viktiga delar liksom motivationen genom nyttan.

Hur lägger ni upp läs- och skrivundervisningen för barnen?

C berättar om hur det startar redan på förskolan. Barnens ord och kommentarer skrivs ner på ett blädderblock och fästs sedan upp ute i korridoren, så att alla kan ta del av detta. När barnen väl börjar skolan drar ett läsprojekt igång. Reading recovery dras igång på våren som en intensivträning för de barn som inte knäckt koden. Den egenproducerade texten är viktigast när det gäller skrivandet. Egna sagor, texter, brev och mejlkompisar är även en viktig del. D skriver om hur viktigt det är att finna lusten hos barnen samt att den vuxne inte är i vägen för barnets kunskapsinhämtande. Det gäller enligt D att se möjligheterna och inte svårigheterna. Den vardagliga läsningen och skrivningen är viktig för barnet. Något de även arbetar mycket

med är rim, ramsor och sagor samt sånger och rörelser. Enligt E är sexåringarna i en ateljé en gång i veckan där de får rita en bild av sig själva och sedan skriva en text till. De som behöver hjälp får det av läraren. Arbetet i ateljén utmynnar sedan när barnen blir större i att de arbetar där mer sällan. Det är mycket viktigt att barnen får berätta något genom sitt skrivande. Det är det som blir drivkraften för dem. Att de vet att de har en mottagare. När barnen börjar i årskurs ett blir texterna fler och fler. Allt arbete barnen gör när det gäller bilden, sätts upp på väggarna för att andra skall kunna se deras verk. Barnen skriver även egna böcker, för att de ska kunna ha det fria skrivandet. Barnen får då möjlighet att uttrycka sig.

Kommentar: Nyttan är viktig att föra fram och visa på inom skrivundervisningen. Att barnen alltid har en mottagare på till texten, men även att texten skrivs utifrån dem själva.

Hur använder ni er av speciallärare/pedagog och specialundervisning?

Hur ser ni på detta ställt mot Freinets tankar?

På denna svarade E kortfattat att de använder sig av specialundervisning. Vidare berättar C att de använder specialpedagog i sällsynta fall, då deras egen kompetens inte räcker till. Främst försöker de lösa det själva genom klassläraren och arbetslaget. ”De senaste åren har vi endast anlitat specialpedagog till ett barn, talpedagog under en begränsad period” (citerat C). På D:s skola har man löst det som så att någon av lärarna har ansvar för exempelvis svenska. Då bildas en grupp av elever där denna läraren ger extra hjälp. Denna extraundervisning sker parallellt med den ordinarie undervisningen för att inget barn ska uppmärksammas negativt. Det finns speciallärarkompetens men denne arbetar inte på traditionellt sätt. Skolan har även enligt D, ett nära samarbete med kommunen och dess elevvårdsteam som gör utredningar. D menar att detta är positivt för föräldrarna då deras oro minskar.

Kommentar: Skolorna där enkätpersonerna jobbar har löst frågan på bästa sätt utifrån deras förutsättningar.

4. Diskussion

Första gången vi kom i kontakt med begreppet Freinetpedagogik var det med sammanfattningen att denna pedagogik handlar om att barnen ska veta nyttan med det de gör i skolan. En annan sak som kom med i denna sammanfattning var värdet i att arbeta praktiskt. Med detta var vår nyfikenhet grundad och vi startade med att läsa litteratur skriven om Freinetpedagogiken. Det vi kände starkt för var att synen på människan är så god, exempelvis genom Freinets konstant nummer ett som säger att barn är av samma natur som den vuxne (2.3.1). Senare började vi fundera över litteraturen. Det nämndes sällan eller aldrig några problem. Hur kunde så vara, undrade vi? Under vår utbildning har vi hela tiden sett och läst om barn som är i läs- och skrivsvårigheter. Vi undrade om dessa barn inte fanns inom Freinetpedagogiken och i så fall varför inte? Givetvis finns dessa barn även inom denna pedagogik.

Vi tog del av Vygotskys och Piagets teorier, eftersom de båda är namn vi känner till genom vår utbildning. Det kändes skönt att få två teoretiker att jämföra vår nyfunna pedagogik med. Genom litteratur fick vi veta att Freinetpedagogiken saknade en teori (2.1). Av Vygotsky och Piaget ligger Freinetpedagogiken närmre Vygotsky och hans sociokulturella perspektiv. Vygotsky stod för att människan lär genom omvärlden och i samspel med den. Piaget däremot sa att lärande kommer inifrån. Om Freinet däremot står det aldrig något i litteraturen att han var intresserad av hur människan lär, vi drar slutsatsen att han ändå hade ett intresse för hur människan lär eftersom hans metod går ut på att barnet ska lära för livet. Han kunde inte stödja sin metod på en teori samtidigt som han hade många tankar om hur barnets skolsituation skulle se ut. Vi anser att Freinet kommer nära Vygotsky i frågan att sätta ord på saker och händelser. Freinet ville sända ut barnen i verkligheten för att undersöka det de hade nytta av för att sedan skriva om det i skoltidningen. Vygotsky menar att människan lär genom kommunikation vilket skoltidningen är en form av. Men som vi fått fram i enkäterna samt genom Nordhedens litteratur så har det muntliga ordet även stor del inom Freinetpedagogiken. Enkäten berättar om skolor som diskuterar det sociala klimatet i skolan och Nordheden berättar om hur man på en skola bestämde vilket temaarbete som skulle avverkas från förskolan och upp i nionde klass (2.3.4).

Nordheden (2.3.4) beskrev i en av sina böcker hur en klass skickade i väg ett kuvert med endast adressaten ”To a school somewhere in Great Britain”. Vi tycker även att detta är ett sätt att sätta ord så att någon kan ta emot. Vidare talar Freinet mycket för att alla arbeten barnen gör ska ha en mottagare. Något även vår enkätundersökning säger att det är viktigt för barnen att ha brev- och mejlvänner. Nordheden är hela tiden tydlig i sina böcker om hur viktigt det är att barnen vet att de skriver för någon. Det ger barnen en direkt motivation. Just detta är något vi fastnat för inom Freinetpedagogiken. Att göra en praktisk handling med mottagare som till exempelvis att skriva ett brev. Men det finns även andra sätt att uttrycka sig exempelvis så som Elis betonade genom det fria uttrycket. Bilden var något Elis hela tiden kämpade för. Även detta lever kvar i nutid då vi genom enkäterna får veta att skolor fortfarande idag lägger mycket tid på det fria uttrycket. Som vår enkätperson E berättar, använder sig E:s skola av att barnen får skriva till sina bilder. Även E befäster att barnen får en inre drivkraft när de gör något för en mottagare.

Något som vi funderat mycket över är huruvida en osynlig gräns finns för när barnen ska klara sin läsning och skrivning. Genom intervjun får vi ett lugn genom att deras inställning är så avslappnad. De menar att det som lärare gäller att ha is i magen eftersom barnen kan gå från att stå stilla i sin kunskapsinhämtning till att ta stora kliv. Detta medan enkätsvaren gav oss en version av att man kan sätta in Reading recovery barnets andra termin i skolan. Våra egna tankar är att det är viktigt att inte tappa barnen i deras kunskapsinhämtning. Ju tidigare de får hjälp att komma igång, desto bättre tror vi. Något även Ericsson säger (2.2). Men vi håller fullständigt med i svaret att barnen absolut inte får bli stressade, det är vi säkra på tjänar mot sig själv. Något vi även finner viktigt är den dagliga kontakten med texter genom egen läsning och skrivning. Detta är något som även D påpekar vikten av i enkäten. När det kommer till specialundervisning har vi fått skiftande svar genom intervju och enkäter. Det förekommer allt från vad man kan kalla traditionell specialundervisning till att specialläraren endast har hand om ett enda barn på hela skolan. Ett mellanting är att en person med speciallärarkompetens finns på skolan, men att denne inte arbetar som det. Istället har då övriga lärare ansvar för smågrupper i olika ämnen där de tar hand om barn som behöver lite stöttning. Det känns för oss som snart examinerade lärare, att vi inte hade kunnat ta det ansvar som det kräver rent kunskapsmässigt när det gäller denna typ av specialkunskaper som en specialpedagog/lärare trots allt har utbildats till.

Det detta arbete däremot har gett oss är det vi ser som en av Freinetpedagogikens stora krafter, nämligen att de inte gärna sorterar barn. Genom detta blir synen direkt bredare gällande normaliteten hos barn. Detta är något vi vill ska stanna i våra tankar när vi möter barn, så att vi inte drar allt för snabba slutsatser. Ericsson (2.2) hävdar att det först av allt måste göras en utredning när man ser att ett barn är i svårigheter, något som motsägs av intervjuerna (3.4.1). I enkäterna finner vi även att utländska Freinetpedagoger inte kan förstå den svenska fixeringen vid problem (3.4.2). Vi ser Freinetpedagogikens breda syn på barn som mycket positivt men samtidigt finner vi stor hjälp i diagnoserna för att finna bäst vägar till barnens lärande.

När det kommer till betyg så är Freinet emot detta överhuvudtaget, då han anser att all sortering är av ondo (2.3.7). Detta är något som inte fungerar i dagens samhälle då Freinetskolorna lyder under samma läroplan och betygssättning som övriga skolor i landet. Vår åsikt gällande betyg ligger i lite av Freinets syn. Vi tror på omdömen då det säger mer om barnet än ett betyg. Självklart är det i dag önsketänkande då det inte, finns något intagningsystem för detta, så mycket vi vet.

Vi anser att vi har besvarat vårt syfte då vi nu ser att Freinetpedagogikens syn på människan genomsyras av en tro på den. Vi har även fått svaret att det existerar barn i läs- och skrivsvårigheter inom Freinetpedagogiken. Det vi ser som röd tråd genom den kunskap vi nu fått är att Freinetpedagogerna tror att alla kan lära och att det finns ingen vinning i att se problemen bara möjligheterna. Alla lär fast olika. Vissa är teoretiker andra praktiker, det Freinet ville var att kombinera detta så att barnen fick helheten. En helhet som skapas i skolan och som sedan barnen ska ha nytta av ute i samhället. Detta gäller även den demokratiska fostran inom Freinetpedagogiken som C poängterade i enkätsvaret. Något vi slutligen kan koppla samman med vårt inledande citat vilket talade för att skolan ska ge barnen en förberedelse för att aktivt delta i samhället.

Öppenhet är en viktig ingrediens hos oss pedagoger. Att öppna ögonen för en ny sorts pedagogik, så som Freinetpedagogiken var för oss, är betydelsefullt. Ericson, red (1986) (2.2) skriver om hur lärarna som arbetade i specialklasserna snabbt kände behov av mer kunskap. Där ser vi en tyngd i detta examensarbete genom att öppna ögonen och se något nytt och hur denna pedagogik tar hand om de barn som är i läs- och skrivsvårigheter.

4.1 Metoddiskussion

Från början valde vi att endast göra en intervju med två personer på en skola, senare kom vi underfund med att detta blev ett alldeles för tunt underlag för vårt examensarbete. Vi valde därför att dessutom göra en kvalitativ enkätundersökning via mejl. Efter en väldigt positiv första kontakt via telefon med enkätunderlaget, blev bortfallet ändå stort och undersökningen kan därför inte räknas som tillförlitlig. Detta trots att vi engagerat oss i att ringa och mejla vår vädjan om svar, något som försvårat vårt arbete avsevärt. Vidare har vi sett problem i att finna nyare litteratur om Freinetpedagogiken, vilket gjort att vi fått använda oss av den äldre litteratur som finns. Genom frågorna ser vi att arbetet kunnat fördjupas genom att ställa fler frågor inom ett avgränsat område så som exempelvis läs- och skrivundervisningen.

5. Sammanfattning

Detta examensarbete är sprunget ur ett intresse för barn i läs- och skrivsvårigheter samt Freinetpedagogiken. Syftet med arbetet är att vi vill få veta hur Freinetpedagogikens syn på barn i läs- och skrivsvårigheter ser ut. Célestin Freinet heter mannen bakom denna pedagogik och tillsammans med honom fanns hans fru Elise Freinet. Elise var kvinnan som förde in betydelsen av skapande i pedagogiken. Freinet kom att revoltera med sin pedagogik där barnen fick skapa och trycka sina egna tidningar. Här kom korrespondensen in, ett sätt att förmedla och lära om andas platser.

Pedagogiken kallas även Arbetets pedagogik och bygger till stor del på Freinets tankar och visioner om en kreativ och demokratisk skola. För Freinet var motivationen viktig när det gällde läs- och skrivinlärning. Motivationen får barnet då det alltid finns en mottagare till det barnet skapar. En text har alltid en mottagare om det sedan är barnet själv så är det ändå en mottagare. Även tiden var av stor tyngd för Freinet, ”Vad barnet inte lär sig idag, i denna vecka eller ens i år kommer de att lära sig längre fram” (2.2). Freinetpedagogiken handlar även om 30 konstanter vilka har uppdraget att berätta hur lärande hänger samman, hur pedagoger och vuxna bör bemöta barn och hur barn vill bli bemötta. Exempelvis konstant elva som handlar om att barnet lär bäst genom det trevande försöket. Miljön i vilken barnen

tillbringade sin skoltid skulle även den motivera och inspirera barnen till trevande försök och locka barnens egen fantasi.

Än idag är korrespondensen som vi tidigare skrev om, en stor del inom denna pedagogiken. Att skicka iväg ett brev med adressaten ”To a school somewhere in Great Britain” (2.4.4) och därefter förhoppningsvis få ett svar samt därigenom hopp om framtida korrespondens är ett sätt att arbeta. Att låta barnen själva skriva och ställa frågor. En annan viktig del är att alla ska vara sysselsatta med meningsfulla uppgifter. Om läraren endast fungerar som en kontrollant över barnens arbete då fungerar arbetet sämre än om barnen ser att även läraren är sysselsatt. Barnen ser då att de alla tillsammans är en del i samarbetet och det gör arbetet meningsfullt.

Freinet var av åsikten att all sortering och betygssättning var av ondo eftersom det är en svårighet att sätta rättvisa betyg. Gällande teoretiska utgångspunkter har vi valt att särskilt plocka fram Vygotsky och Piaget. Här visar vi att Vygotsky representerar det sociokulturella perspektivet och att Piaget står för kognitivismen. Av dessa två pedagoger klingar Freinets tankar samman med Vygotsky som står för att människan lär i samspel med andra. Genom litteraturen fann vi inte svar på vårt syfte vilket ger samma problemprecisering som vårt syfte: Hur ser synen på barnet inom Freinetpedagogiken ut när det gäller de barn som är i svårigheter gällande läsning och skrivning?

I vår undersökning väljer vi att göra en intervju samt en enkätundersökning. Intervjun genomfördes på en Freinetskola tillsammans med två intervjupersoner. Enkäten skickades ut till nio yrkesverksamma Freinetpedagoger och vi fick in tre svar. Vi besvarar syftet och frågeställningen med att Freinetpedagogikens syn på barnet är god och full av tilltro till barnet. Det existerar barn i läs- och skrivsvårigheter inom Freinetpedagogiken, men tankesättet att som pedagog se barnens möjligheter istället för hinder genomsyrar pedagogiken. Undersökningen är liten och kan därför inte räknas som tillförlitlig.

Referenser

Litteratur

Ahlsén, E. & Allwood, J (red.). (2002) *Språk i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN: 91-44-02863-5

Andersson, B-E. (2001) *Visionärerna*. Jönköping: Brain Books AB.
ISBN: 91-89250-41-9

Atterström, H. & Persson, R.S. (2000) *Brister och olikheter*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN: 91-44-01283-7

Bjar, L. & Liberg, C. (2003) *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN: 91-44-02793-1

Ericson, B red. (1986) *Vår läs- och skrivmetodik*. Stockholm: Vår skola förlag AB
ISBN: 91-7396331-3

Ericson, B. (2001) *Utredning av läs- och skrivsvårigheter*. Lund: Studentlitteratur. (2.uppl.).
ISBN: 91-44-01706-5

Freinet, C. (1976) *För folkets skola*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
ISBN: 91-46-12248-6

Isaksson, B. (1996) *Lust att lära*. Stockholm: UR
ISBN: 91-26-96612-3

Lundgren,T. (2003 a) *Rutten, blodig och skön...* Stockholm: Carlssons
ISBN: 91-7203-517-X

Lundgren,T. & Ohlies, K. (2003 b) *Vad alla bör veta om läs- och skrivsvårigheter*.
Stockholm: Torbjörn Lundgren & Carlsson bokförlag- FMLS.
ISBN: 91-974600-0-1

Magnusson, E. & Föhrer, U. (2003) *Läsa och skriva fast man inte kan- kompenserade
hjälpmedel vid läs- och skrivsvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN: 91-44-04206-X

Malmberg, R. m.fl. (1981) *En bok om arbetets pedagogik*. Stockholm: Kooperativet Arbetets
pedagogik.

Maltén, A. (2001) *Lärarkompetens*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN: 91-44-48691-X

Marton, F. & Booth, S. (2000) *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN: 91-44-01027-3

Nordheden, I. (1995) *Verkligheten som lärobok- om Freinetpedagogiken*. Stockholm: Liber utbildning AB.
ISBN: 91-634-1277-2

Nordheden, I. (2004) *Det trevande försöket - en bok om Freinetpedagogik*. Norsberg: Kastanjen.
ISBN:91-973859-1-3

Norén, K-G. & Westin, K. (1996) *Samtal i pedagogernas rum*. Stockholm: Nielsen & Norén förlag HB.
ISBN: 91-972615-1-3

Patel, R. & Davidsson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur. (3.uppl.).
ISBN: 91-44-02288-3

Smith, F. (2000) *Läsning*. Stockholm: Liber. (3.uppl.).
ISBN: 47-04984-7

Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken*. Stockholm: Prisma.
ISBN: 91-518-3728-5

Söderbergh, R. (1990) *Barns tidiga språkutveckling*. Malmö: Gleerups förlag. (2.uppl.).
ISBN: 91-40-60860-3

Styrdokument

Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet 1994

Elektroniska källor

www.freinet.se Startsidan, samt Kaprifol. Hämtat 2004-10-29

<http://www.vr.se/filesserver/index.asp?fil=PGGI00Q7936D> Vetenskapsrådet. Hämtat 2005-01-19

Tidskrifter

Alm, J. (1997). *Svenska förvirring om dyslexi*. Att undervisa. (nr 6).

Bilaga 1

Freinet's 30 konstanter

- 1) "Barn är av samma natur som den vuxne."
- 2) "Att man är större än de andra behöver inte betyda att man är överlägsen dem."
- 3) "Ett barns beteende i skolan är en produkt av dess fysiologiska, organiska och konstitutionella tillstånd."
- 4) "Ingen -varken barn eller vuxna- tycker om att bli kommenderade av auktoriteter."
- 5) "Ingen tycker om att stå på led, ty när man står på led lyder man passivt en order som kommer uppifrån."
- 6) "Ingen tycker om att vara tvungen att utföra ett bestämt arbete, även om han inte har något särskilt emot detta arbete. Det är tvånget som verkar förlamande."
- 7) "Var och en tycker om att välja sitt arbete själv, även om valet inte ger ett fördelaktigt resultat."
- 8) "Ingen tycker om att mala tomgång och fungera som en robot dvs. utföra handlingar och foga sig efter tankar som är fastlagda i ett mekaniskt system som han inte har något inflytande på."
- 9) "Vi måste motivera arbetet."
- 10) "Bort med skolmästeriet!"
- 10),andra delen "Varje individ vill lyckas. Ett misslyckande verkar hämmande och ödeläggande för framåtanda och entusiasm."
- 10), tredje delen "Det är inte leken utan arbetet som är det naturliga för barnet."
- 11) "Det normala sättet att förvärva kunskaper är inte genom iakttagelse, förklaringar och demonstrationer, som är vanliga i skolan, utan genom trevande försök, vilket är ett naturligt och universellt tillvägagångssätt."
- 12) "Minnet, som skolan gör så stor affär av, har vikt och värde bara då det integreras med de trevande experimenten och verkligheten som står i livets tjänst."
- 13) "Man får inte kunskaper genom att studera regler och lagar, som man på sina håll tror, utan genom erfarenhet. Om man börjar med att studera regler och lagar i modersmålet, i konsten, i matematik och naturkunskap, så har man spänt vagnen framför hästen."
- 14) "Intelligensen är inte, som den traditionella pedagogiken förkunnar, en specifik förmåga som fungerar i ett slutet kretslopp, oberoende av andra vitala element hos individen."

- 15) "Skolan odlar bara en abstrakt form av intelligens, som manifesterar sig utanför den levande verkligheten genom hantering av ord och idéer som har fixerats i minnet."
- 16) "Barnet tycker inte om att höra föreläsningar från katedern."
- 17) "Barnet blir inte trött av att utföra ett arbete som hänger ihop med dess eget liv, som så att säga är funktionellt."
- 18) "Ingen, varken barn eller vuxna, tycker om kontroll och bestraffning, som alltid uppfattas som ett angrepp mot ens värdighet, särskilt om den utövas offentligt."
- 19) "Betyg och sortering är alltid av ondo."
- 20) "Tala så lite som möjligt."
- 21) "Barnet tycker inte om att arbeta i en skock där individen måste underordna sig. Det tycker om att arbeta individuellt eller att arbeta i grupp inom samverkande gemenskap."
- 22) "Ordning och disciplin är nödvändiga i skolan."
- 23) "Det är alltid fel att straffa. Det är förödmjukande för alla och får aldrig den avsedda verkan. Det är på sin höjd en nödfallsutväg."
- 24) "Skolans liv förutsätter samarbete, det vill säga de som använder den, inberäknat lärarna, måste tillsammans organisera skolans liv och arbete."
- 25) "Det är alltid pedagogiskt felaktigt att ha för många barn i klassen."
- 26) "Skolans nuvarande indelning i stora enheter leder till en känsla av anonymitet hos både lärare och elever, och den är därför både felaktig och hämmande."
- 27) "Morgondagens demokrati förbereds genom demokrati i skolan. En auktoritär regim i skolan kan inte utveckla demokratiska medborgare."
- 28) "Man kan bara uppfostra i en människovärdig atmosfär. Att man respekterar barnen och att barnen respekterar sin lärare är ett av de första villkoren för skolans förnyelse."
- 29) "Oppositionen från den pedagogiska reaktionen, som är en utlöpare av den sociala och politiska reaktionen, är också en konstant som vi tyvärr är tvungna att räkna med utan att vi själva kan undvika den eller korrigera den."
- 30) "Till sist en konstant som ger berättigande åt våra trevande försök och gör våra handlingar meningsfulla: det optimistiska hoppet om livet."